

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid Mariaskolan i
Fagersta kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsarbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet*, *Skolverkets allmänna råd*, *forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mariaskolan i Fagersta kommun ingår i denna granskning. Granskningen av Mariaskolan omfattar årskurserna 1-3.

Skolinspektionen besökte Mariaskolan den 8 och 9 oktober 2019. Besöket genomfördes av Yrsa Alm Holmkvist och Charlotte Lindmanner Sultan. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektor inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från de behov skolan identifierat. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Rektor ska därefter, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och övrig personal på skolan i flera delar arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen gemensamt diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **22 maj 2020** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 3) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018: 10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete. Granskningen visar att rektorn följer upp elevernas trygghet och andra jämställdhetsaspekter men att resultaten inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Rektorn har påbörjat ett arbete som ännu enbart involverar delar av elevhälsan, men som är planerat att omfatta hela skolan. Eftersom arbetet nyligen påbörjats är alla delar ännu inte implementerade hos personalen. Granskningen visar att rektorn, förutom uppföljning av elevers trygghet även följer upp vissa andra aspekter av utbildningen som är kopplade till jämställdhet, men att dessa uppföljningar inte genomförs lika systematiskt. Skolan har därför inte några uppsatta mål kring jämställdhet som grundar sig på en analys av olika jämställdhetsaspekter av utbildningen.

Rektors kartläggning och analys av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn regelbundet kartlägger elevers upplevelse av trygghet i skolan men att en analys av elevernas trygghet inte görs utifrån ett köns- eller jämställdhetsperspektiv. Av samtliga intervjuer framgår att skolan använder sig av årliga enkäter för att kartlägga elevernas upplevelse trygghet. Enkäterna genomförs i alla årskurser och innehåller frågor om otrygga platser på skolan och skolområdet och om elever utsatts för kränkningar. Enligt rektorn och lärarna sammanställer kuratorn enkätresultaten för respektive klass. Dessa resultat redovisas inte eller följs upp så att det är möjligt att se eventuella skillnader för gruppen flickor eller pojkar enligt rektorn och elevhälsans personal. Kuratorn genomför därefter intervjuer om trivsel och trygghet med eleverna. Samtalen sammanfattas därefter i det som skolan benämner som sociala rapporter.

Det framgår av granskningen att rektorn följer upp vissa jämställdhetsaspekter av utbildningen. I skolenhetens kvalitetsrapport för läsåret 2018/2019 redovisas exempelvis kunskapsresultat, flickors och pojkars behov av stödåtgärder i undervisningen och kränkingsanmälningar uppdelat på kön. Av intervjuer med lärare och rektorn framgår att rektorn, genom regelbundna klassrumsbesök och i medarbetarsamtal med lärarna, följer upp undervisningen i stort och också lärares bemötande av elever. Det framgår emellertid av de intervjuer som genomförts att resultaten gällande trygghet och övrig uppföljning inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv.

Spridning av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att resultaten från trygghetsenkäterna redovisas för skolans personal och för eleverna. Det framkommer dock att resultaten inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv och att all personal inte ges möjlighet att delta i analysarbetet. Lärare säger i intervjun att de får återkoppling kring resultatet för klassen av kuratorn. Vid återkopplingen tar kuratorn också upp situationen kring enskilda elever om det framkommit något särskilt i enkäten eller vid det efterföljande samtalet. Enligt rektorn ger kuratorn också förslag på åtgärder på klassnivå. I övrigt säger elevhälsa och övrig personal att kuratorn och den biträdande rektorn redovisar det samlade resultatet för skolan på konferenser och på arbetsplatsträffar. Lärare, övrig personal, elevhälsa och rektorn säger alla att resultaten inte analyseras ur ett jämställdhetsperspektiv. Eleverna säger att de får veta resultaten från enkäterna för sin klass. De säger att resultatet redovisas i cirkeldiagram och att de får se hur tryggheten i klassen utvecklats då det också görs jämförelser med föregående resultat.

Rektors arbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete och skapa en trygg skolmiljö samt integrera det i organisationen

Granskningen visar att skolan inte har några uppsatta mål kring jämställdhet som relaterar till elevers trygghet eller jämställdhetsmålen i läroplanen. Det framgår av intervjuer med personalgrupperna och rektorn att rektor inte formulerat några mål för skolans jämställdhetsarbete. Rektorn säger i intervjun att hen inte gett några särskild instruktioner om jämställdhetsarbete utan att arbetet är inriktat på alla elever ska bli bemötta och känna samma trygghet på skolan oavsett kön. Enligt övrig personal arbetar skolan med att utveckla sitt trygghetsarbete men utan fokus på jämställdhet. Rektorn, elevhälsopersonalen, övrig personal och lärarna säger att de arbetar med att alla elever ska känna sig trygga på skolan och att de inte särskilt uppmärksammat jämställdhet i detta arbete. Rektorn säger att skolan arbetar för att möta varje individ och inte tänka på kön, utan mer utifrån vilken person eleverna är. Rektorn säger att hen gett kuratorn i uppdrag att börja arbeta med jämställdhetsområden i elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete. Kurator säger att det arbetet är påbörjat men att det ännu inte är implementerat i elevhälsans arbete och inte heller i skolans övriga arbete.

Rektors arbete med kontinuitet i jämställdhetsarbetet

Granskningen visar att rektorn har initierat ett arbete med jämställdhet som kuratorn påbörjat. Eftersom arbetet inte kommit igång finns det inga framtagna rutiner och arbetssätt för hur arbetet långsiktigt ska bedrivas och därmed inte heller under vilka former en uppföljning ska genomföras. Av intervjuer med rektorn, och samtlig personal framgår att skolan har implementerade strukturer för arbetet med trygghet. Däremot säger lärarna i intervjun att när de till exempel utvärderar skolans arbete med likabehandling följer de inte upp området jämställdhet specifikt.

Granskningen visar att de uppföljningar som rektorn gjort av andra aspekter av jämställdhetsarbetet inte lett till att rektorn har formulerat konkreta mål för det fortsatta arbetet kring detta. Intervjuerna visar också att även om rektorn har gett kurator ett uppdrag att arbeta med jämställdhet i det trygghetsarbete som kurator genomför, så är strukturerna för arbetet inte kända för personalen. Rektorn säger att hen på övergripande nivå följer upp hur personalen genomför jämställdhetsarbetet

Rektorn säger att hen på övergripande nivå följer upp hur personalen genomför jämställdhetsarbetet genom bland annat diskussioner på arbetsplatsträffar och i arbetslag. Rektorn säger också att uppföljning på individuell nivå sker i medarbetarsamtalen. Då diskuteras de iakttagelser rektor gjort under observationerna. Exempel på vad som tagits upp är bland annat hur personal förmedlar förväntningar på eleverna. Rektorn säger att skolan redan har en struktur för uppföljning av verksamheten och att det är möjligt att i det arbetet lägga till uppföljningen av skolans arbete med jämställdhet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår från de behov skolan identifierar. I detta ingår att kartlägga och följa upp jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö. Rektor ska därefter, utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen och uppföljningen, besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och övrig personal på skolan i flera delar arbetar medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö. Granskningen visar att skolans personal arbetar för att skolans miljöer ska vara tillgängliga och trygga för alla elever och att skolpersonal aktivt ingriper och när språkbruk och beteenden strider mot värdegrunden. Vidare visar granskningen att lärare arbetar för att flickor och pojkar ska ges lika stort utrymme och inflytande i undervisningen och att jämställdhetsfrågor i viss mån tas upp i undervisningen. Granskningen visar dock att skolans personal endast i begränsad omfattning gemensamt diskuterar och reflekterar kring normer och föreställningar kring kön eller relaterar jämställdhetsaspekter till arbetet med trygghet och elevernas utrymme och inflytande i undervisningen.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Granskningen visar att skolans personal är tillgänglig för eleverna utanför undervisningen. Eleverna säger i intervjuerna att det finns flera vuxna ute på rasterna. Lärare och rektorn säger i intervjuer att det främst är lärarassistenterna som är ute på rast. Eleverna säger att det kan vara bråkigt på bland annat på fotbollsplanen och att det är tryggare och känns bättre när en vuxen är med och spelar. Samtliga intervjugrupper säger att det finns bestämda platser som de vuxna som är ute på rast ska befinna sig på och att det dessutom finns någon av de vuxna som rör sig runt på skolgården under rasterna. Efter att skolan anställt lärarassistenterna har tryggheten för både pojkar och flickor ökat på skolan, enligt lärare, övrig personal, elevhälsan och rektor. Nu finns det till exempel alltid en vuxen utanför klassrummet för att ta emot eleverna när de kommer på morgonen.

Granskningen visar att skolan genomför insatser för att främja interaktion mellan elever oberoende av könstillhörighet. Eleverna säger i intervjun att det finns rastaktiviteter som de kan delta i. Övrig personal säger i intervjun att de planerar aktiviteterna på ett sådant sätt att alla elever kan vara med oavsett vilken könstillhörighet de har. Det är elevcoachen på skolan ansvarar för rastaktiviteterna, enligt de intervjuade. Elevcoachen håller också i morgonjympa som är en aktivitet som är öppen för alla skolans elever.

Granskningen visar att skolans personal reagerar och ingriper när språkbruk och beteenden som strider mot värdegrunden sker utanför undervisningen. Rektorn säger att skolan arbetat för att eleverna ska säga till någon vuxen när det uppstår konflikter och att hen uppmanat personalen att se till att elever inte själva hanterar de konflikterna som uppstår. Övrig personal säger i intervjun att det tidigare varit mer vanligt att flickor kom och frågade vuxna om hjälp på rast men att det håller på att förändras. Eleverna säger i intervjun att de vuxna ingriper när de ser konfliktsituationer och att de vuxna för det mesta säger till på samma sätt till både flickor och pojkar. De säger däremot att det kan vara så att pojkar får fler tillsägelser och att eleverna uppfattar att tillsägelseerna som flickor får är inte lika hårda. Eleverna säger också i intervjun att det är fler pojkar som slåss, svär och "skojbråkar", trots att alla vet att det inte är tillåtet. Övrig personal som är ute på rasterna säger i intervjun att de upplever att de oftare behöver säga till pojkar än flickor och att de ser att kränkningar och svordomar är vanligare bland pojkar. Även elevhälsans personal säger att det är ett hårdare språkbruk bland pojkarna och att det bland flickor istället kan handla om utfrysning. Övrig personal säger också att de har uppmärksammat att det bland flickorna förekommer kommentarer kring vilka kläder som flickorna har och av vilka märken. De säger att de berättar för undervisande lärare om händelser som skett på rasten så att läraren får information om sådant som påverkar undervisningssituationen på lektionerna.

Personalen och rektorn säger att de har återkommande diskussioner om hur de ska ingripa och bemöta elever som reagerar utåtagerande. Samtliga intervjugrupper säger att de vuxna som är ute på rast ingriper när det sker någonting som strider mot värdegrunden på rasten och att personal i det avseendet inte gör någon skillnad om det är flickor eller pojkar. Av intervjuer med samtlig personal och rektor framgår att skolan har arbetat fram en gemensam konsekvenstrappa som all skolpersonal känner till och följer.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare bemöter och hjälper elever på samma sätt oavsett könstillhörighet. I intervjun säger lärare att de tror att de har lika höga förväntningar på eleverna oavsett könstillhörighet. De säger också att de inte gör någon skillnad i hur eleverna får hjälp i arbetet beroende på om det är en flicka eller pojke, utan att det är individuella skillnader och behov som avgör. Elever som intervjuats tycker också att flickor och pojkar blir hjälpta på samma sätt och de säger att lärare ger beröm och uppmuntran på samma sätt till flickor och pojkar. Rektorn säger att vid de observationer som hen genomför av lektioner ser hen inte någon skillnad i hur personalen bemöter flickor och pojkar.

Granskningen visar också att lärare arbetar för att flickor och pojkar ska ges lika stort utrymme och inflytande i undervisningen. Lärare beskriver att de har olika sätt att fördela ordet mellan eleverna för att ge alla elever talutrymme oavsett kön. Förutom att elever räcker upp handen för att svara ger lärarna exempel på att de låter elever samtala med sin bänkkompis, att lärare slumpvis drar en sticka där en elevs namn står på eller att läraren ber alla i klassen att svara samtidigt. Eleverna ger också dessa exempel och säger vidare att även de elever som inte räcker upp kan få en fråga att svara på. Lärare beskriver i intervjun att de även arbetar medvetet med elevernas placering i klassrummet så att eleverna ska kunna lära sig att arbeta ihop med flera kamrater. I arbetet med att placera elever tar lärarna hänsyn till flera aspekter och att flickor och pojkar ska mötas är en av dessa. Vid Skolinspektionens observationer ses eleverna arbeta i huvudsak i könsblandade grupper. Lärare och rektor ger också exempel på hur lärare arbetar för att förmedla jämställdhet som innehåll i undervisningen. De ger exempel på att det finns lärare som arbetar medvetet med vilka vetenskapspersoner som lyfts fram och som också väljer litteratur och film för att väcka diskussioner kring jämställdhet med eleverna. Rektorn berättar att lärarna har olika sätt för att ta upp jämställdhetsfrågor på i undervisningen. Samtidigt säger rektorn att skolan behöver fortsätta att se över sina läromedel och hur de arbetar med arbetsmarknadskunskap utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

Granskningen visar vidare att lärare reagerar och ingriper när elever använder ett språkbruk som strider mot värdegrunden i undervisningen. Elever säger i intervjun att om en elev uttrycker sig nedsättande eller elakt på lektionen ingriper läraren genom att säga åt eleven. Lärare säger i intervjun att det är viktigt att tydligt visa att sådant språkbruk inte är tillåtet.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att skolans personal inte strukturerat och regelbundet arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i relation till den egna verksamheten. Lärare och elevhälsa säger att de inte haft sådana diskussioner i sina respektive arbetsgrupper och att de kan se att det finns en norm om att pojkar ska vara tuffa. Elevhälsan säger att de pratat om, och uppmärksammat lärare och övrig personal om vilka skillnader som rent allmänt kan ses i självskadebeteende hos gruppen flickor respektive pojkar. Det framgår av intervjuerna med samtliga personalgrupper och rektor att det finns en stående punkt för jämställdhet på dagordningen för skolans arbetsplatsträffar men att det sällan är några diskussioner som handlar om jämställdhet. Om detta har diskuterats har det varit på förekommen anledning och inget som på förhand varit planerat eller styrt, enligt rektorn. Intervjuade lärare, representanter för elevhälsan och övrig personal säger att de inte haft diskussioner om vad läroplanens förändrade skrivningar betyder för skolans

gemensamma arbete med jämställdhet. Rektorn säger att hen informerade om förändringen men att det inte diskuterades i personalgrupperna. Rektorn säger också att det råder ett gott diskussionsklimat på skolan och att personal lyfter frågor av normkritisk karaktär i olika forum.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen gemensamt diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

X Inger Börjesson

Beslutsfattare

Signerat av: Inger Börjesson

X Yrsa Alm Holmkvist

Föredragande

Signerat av: Yrsa Alm Holmkvist

I ärendets handläggning har även Charlotte Lindmanner Sultan, Anna Sundman Marknäs och Anna Johansson deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstallldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Mariaskolan är en grundskola i Fagersta kommun. Skolan har 325 elever varav 144 elever i årskurserna 1-3. Granskningen avser verksamheten för årskurserna 1-3.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.